

De omroepkwestie: winst of verlies?

De afgelopen weken is veel gediscussieerd over de plannen van D66-staatssecretaris Medy van der Laan om de publieke omroep te hervormen. Nu de ergste storm is geluwd en de meeste hoofdrolspelers met vakantie zijn vertrokken, is het tijd om de balans op te maken. Eén ding heeft de discussie over de omroep in ieder geval duidelijk gemaakt en dat is hoeveel weerstand het oproept om veranderingen door te voeren in een historisch gegroeid (verzuild) systeem waar grote (financiële) belangen mee gemoeid zijn. Die weerstand wordt gekenmerkt door aan de ene kant de emoties die in de discussie naar voren zijn gekomen en aan de andere kant het hoge borrelpraat-gehalte. Veel van de emoties die na de bekendmaking van de plannen te zien en te horen zijn geweest, begrijp ik wel, evenals veel van de aangevoerde argumenten. Maar ik heb toch het idee dat veel mensen zich door alle (deels georganiseerde) kritiek dingen hebben laten aanpraten die niet waar zijn. Bovendien zijn de plannen van Van der Laan gebruikt voor een flink staaltje *D66-bashing* en niet zonder gevolg. Een belangrijke discussie over een groot publiek belang, wat de omroepkwestie is, heeft daardoor onzuivere trekjes gekregen.

Het heeft mij verbaasd hoezeer de discussie zich heeft toegespitst op het wel of niet voortbestaan van de NPS. Ik zou het zelf ook niet bedacht hebben om de NPS op te heffen en als je er werkt, snap ik dat je boos bent. Maar tot tien jaar geleden bestond er helemaal geen NPS en nu is het behoud van de NPS ineens het hoogste goed? Het voortbestaan van een organisatie kan toch nooit het doel zijn? Even voor de duidelijkheid: een reorganisatie van de NOS is ooit aanleiding geweest om een aantal taken van de NOS onder te brengen in de nieuwe NPS. Die taken verdwijnen echt niet als de NPS verdwijnt. De NOS blijft gewoon bestaan en kan een deel van die taken weer gewoon op zich nemen. Dat is onderdeel van de heroriëntatie die alle omroepen de komende tijd zullen moeten houden. In die heroriëntatie kan de NPS er ook nog voor kiezen om als zelfstandige programma-aanbieder door te gaan. Overigens: het gerucht dat het CDA het opheffen van de NPS zou hebben afgedwongen vind ik (los van of het wel of niet waar is) het slechtst denkbare argument (want haantjesgedrag) om tegen dit aspect van de plannen te zijn. Het zou iedereen die de publieke omroep waardeert moeten gaan om het behoud resp. bevorderen van kwalitatief hoogstaande, 'objectieve' journalistiek, nieuwsvoorziening en opinievorming en dat is (de toekomst zal het bewijzen) *niet* afhankelijk van het voortbestaan van de NPS.

Een ander punt dat mij is opgevallen betreft het gesteggel over het wel of niet voortbestaan van NOVA. Geen misverstand over mijn waardering voor NOVA, ook ik zou het betreuren als dit programma zou verdwijnen. Maar of je de ondertoon in de vraagstelling van de NOVA-presentatoren nou wel of niet (te) links vindt (een heilloze discussie, lijkt mij), feit is dat het voortbestaan van NOVA - al dan niet in de huidige opzet - niet afhankelijk is van het voortbestaan van de NPS. Iedereen die dat beweert is ofwel direct betrokkene (en dus bang voor verandering of voor zijn/haar baan) ofwel iemand die zich laat meeslepen door het beeld dat de afgelopen tijd - met name in de media - is opgeroepen. Mag ik even in herinnering roepen dat NOVA oorspronkelijk helemaal geen NPS-programma is? De naam NOVA is een samenvoeging van NOS en VARA, die het programma ooit zijn begonnen als opvolger van NOS-Laat. Dus hoezo is er een één-op-één-relatie tussen het voortbestaan van NOVA en dat van de NPS? Denkt iedereen nu werkelijk dat er in de toekomst geen 'objectief' actualiteitenprogramma meer zal bestaan? Misschien wordt dat programma straks niet meer gemaakt door NPS of VARA, maar dient zich een nieuwe aanbieder aan die een NOVA-achtig programma wil gaan maken. De nieuwe werkwijze, waarin ruimte is voor dergelijk nieuwe 'licentiehouders', maakt dat mogelijk.

Tot zover even de kritiekpunten. Helaas heeft de discussie zich de afgelopen weken toegespitst op die kritiek. En dat is jammer, want even los van de vraag of je het op alle punten voor 100% met de omroepplannen eens bent, ben ik persoonlijk van mening dat we blij moeten zijn met de hervorming van de publieke omroep zoals die nu is voorgesteld en wel om vier redenen: 1. het gesloten omroepbestel (een restant uit de verzuiling) wordt opengebroken door het toelaten van nieuwe 'licentiehouders'; 2. er komt een zuiverder onderscheid tussen de (met publiek geld gefinancierde) publieke omroep en de commerciële zenders; 3. reclame rond kinderprogramma's verdwijnt; 4. de programmagegevens worden vrijgegeven.

Dat laatste punt is misschien wel het allerbelangrijkst. De bestaande omroepverenigingen zijn namelijk in grote mate afhankelijk van hun omroepbladen. Als straks anderen programmagidsen gaan maken

(bijvoorbeeld *De Telegraaf* die een programmagids aanbiedt als bijlage bij de zaterdagkrant), dan zal voor veel mensen de noodzaak om lid te zijn van een omroep komen te vervallen. Veel mensen zijn immers lid van een omroep vanwege de programmagids. Met het wegvallen van een aanzienlijk aantal abonnees, zullen ook de inkomsten van de omroepen dalen. In combinatie met de teruggelopen overheidsfinanciering zal vanzelf een herschikking van de publieke omroepen volgen, waarbij het leveren van goede programma's belangrijker wordt dan de signatuur van die programma's. Dit draagt naar mijn overtuiging (en in combinatie met de andere maatregelen) bij aan een verdere ontzuiling van het omroepbestel, alsmede aan een zuiverder onderscheid tussen publieke en commerciële omroep.

Persoonlijk ben ik voorstander van een compacte, 'ontzuilde' publieke omroep die programma's maakt die niet door commerciële aanbieders wordt gemaakt. Ik ben ervan overtuigd dat de huidige plannen voor de publieke omroep daaraan bijdragen. Misschien dat menigeen nog verder zouden willen gaan (terug naar twee publieke netten?) en dat sommigen wat meer garanties zouden willen zien voor het voortbestaan van een programma als NOVA of Buitenhof, maar al met al vind ik de huidige plannen winst. Ik begrijp heel goed dat de medewerkers van de NPS boos zijn op de staatssecretaris en ik begrijp heel goed dat veel mensen het zouden betreuren als NOVA zou verdwijnen. Maar de bewering is door een enkele omroepbaas in de wereld geholpen en vervolgens een eigen leven gaan leiden. Niet in de laatste plaats doordat de omroepmastodonten en de Marcel van Dams van deze wereld alle ruimte hebben gekregen om te fulmineren tegen de plannen van Van der Laan en *en passant* de vloer aan te vegen met de kleinste regeringspartij, D66, waar Van der Laan lid van is. Als gevolg daarvan is men ook binnen de partij van de staatssecretaris verdeeld geraakt. Een aantal D66'ers heeft zelfs zijn lidmaatschap opgezegd. Ik hoop dat die mensen hun stap nog eens willen heroverwegen. Want wie zich realiseert dat de 'ontzuiling' van de Nederlandse samenleving al veertig jaar gaande is zonder dat er in omroepeland iets is veranderd, hoe moeilijk het dus is om dat gesloten bastion bij de tijd te brengen en welke zaken op dat punt nu door Van der Laan gerealiseerd danwel een stap dichterbij worden gebracht, zou blij moeten zijn met de huidige plannen voor de publieke omroep.

Menno van der Land

Politicoloog